

Антоніна КОЛПОВСЬКА

Національна академія державного управління
при Президенті України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ОБГРУНТУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розглядаються складові концептуальної моделі впровадження соціальної відповідальності в органах місцевого самоврядування з урахуванням адаптованих принципів соціальної відповідальності. Доводиться, що реалізація пропозицій сприятиме підвищенню результативності місцевого самоврядування, забезпеченню конкурентоспроможності та сталого розвитку територій.

Ключові слова: концептуальна модель впровадження соціальної відповідальності, механізм імплементації концепції, муніципальне управління, корпоративна соціальна відповідальність, орган місцевого самоврядування, сталий розвиток територій, соціальне партнерство.

Антонина Колповская. Обоснование концептуальной модели внедрения социальной ответственности в органах местного самоуправления

Рассматриваются составляющие концептуальной модели внедрения социальной ответственности в органах местного самоуправления с учетом адаптированных принципов социальной ответственности. Доказывается, что реализация предложений будет способствовать повышению результативности местного самоуправления, обеспечению конкурентоспособности и устойчивого развития территорий.

Ключевые слова: концептуальная модель внедрения социальной ответственности, механизм имплементации концепции, муниципальное управление, корпоративная социальная ответственность, орган местного самоуправления, устойчивое развитие территорий, социальное партнерство.

Antonina Kolpovska. Substantiation of conceptual model of implementation of social responsibility in the local government

The components of the conceptual model of implementation of social responsibility in the local government based on the principles of adaptive social responsibility are considered. The implementation of the proposals will increase the effectiveness of the local government, the competitiveness and sustainable development of territories is proved.

Key words: conceptual model of implementation of social responsibility, the mechanism of implementation of the concept, municipal management, corporate social responsibility, local government, sustainable development of territories, social partnership.

Згідно з Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні ключовим питанням теорії і практики є обґрунтування пропозицій щодо забезпечення на регіональному та місцевому рівнях демократичної й ефективної організації управління, запровадження механізму оптимального самодостатнього функціонування суб'єктів місцевого самоврядування [1]. Реформування системи місцевого самоврядування потребує вдосконалення відносин між усіма суб'єктами місцевого самоврядування, які, у свою чергу, повинні у своїх рішеннях та діях бути соціально відповідальними задля формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади на місцях. На підставі проведеного автором у 2010–2013 рр. дослідження можна констатувати, що в системі місцевого самоврядування соціальна відповідальність повинна бути притаманна всім суб'єктам місцевого самоврядування та розглядатися на всіх рівнях діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій у предметній сфері дослідження показав, що результати досліджень різних аспектів корпоративної соціальної відповідальності в органах публічного управління широко обговорюються в зарубіжній фаховій літературі та на наукових комунікативних заходах. У вітчизняних фахових виданнях окремі питання щодо впровадження соціальної відповідальності в органах влади знайшли відображення в роботах О. Бабич, В. Загорського, Л. Корчової, В. Лоли, В. Мамонової, О. Мельниченко, В. Новикова, О. Никитюка, О. Россошанського, І. Савченка, М. Фурса. Але в більшості наукових доробок залишається поза увагою дослідників соціальна відповідальність у муніципальному управлінні, теоретичні й практичні питання імплементації її основних елементів.

З огляду на це метою статті є наукове обґрунтування теоретичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо впровадження концепції соціальної відповідальності в органах місцевого самоврядування.

З метою визначення ступеня обізнаності зацікавлених сторін щодо принципів соціальної відповідальності та актуальності розвитку концепції соціальної відповідальності в муніципальному управлінні в листопаді 2013 р. автором було проведено експертне опитування понад 100 активних представників місцевого самоврядування: учасники спільноти на платформі практик «Інновації та кращі практики місцевого самоврядування».

На думку респондентів, соціально відповідальними повинні бути майже всі суб'єкти господарювання, а також усе суспільство взагалі, а не його окремі інститути. Найбільш соціально відповідальними повинні бути органи державної (73 %) та

муніципальної (60 %) влади. Визначаючи основні складові соціально відповідальної діяльності органів місцевого самоврядування, більшість респондентів зазначила, що органи місцевого самоврядування повинні надавати якісні публічні послуги (92 %), бути спрямовані на добробут членів територіальної громади (86 %) та сталий розвиток (85 %), вести відкрити прозору діяльність (85 %). Більшість респондентів вважає, що розвиток соціальної відповідальності в муніципальному управлінні є необхідним (90,26 %).

Результати опитування підтвердили актуальність дослідження та потребу в інституціоналізації соціальної відповідальності в органах місцевого самоврядування, а також необхідність проведення додаткових заходів з підвищення компетентності посадових осіб місцевого самоврядування та інших зацікавлених сторін (службовці, представники громадських організацій, бізнесу тощо) у сфері соціальної відповідальності.

Вивчення світового досвіду корпоративної соціальної відповідальності дозволило встановити, що влада, як на державному, так і на регіональному рівні, має відігравати головну роль у розвитку корпоративної соціальної відповідальності на відповідній території. Окрім розробки і впровадження законодавчих норм щодо регулювання корпоративної соціальної відповідальності в країні, важливою складовою є саме дотримання принципів соціальної відповідальності органами державної та муніципальної влади та їх підзвітність зацікавленим сторонам.

Проведене дослідження дозволило сформулювати концептуальну модель упровадження соціальної відповідальності в муніципальному управлінні з урахуванням адаптованих принципів соціальної відповідальності. Реалізація пропонованої моделі спрямована на вирішення проблеми недостатньої відповідності суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування в Україні сучасним викликам демократизованого суспільного середовища. Метою моделі є створення додаткових можливостей для забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку територій.

Розглянемо теоретичну складову моделі. Для визначення корпоративної соціальної відповідальності в муніципальному управлінні ми проаналізували співвідношення понять соціальної відповідальності та корпоративної соціальної відповідальності, корпоративне громадянство. Проведений теоретичний аналіз дав можливість уточнити сутність поняття соціальної відповідальності, напрями та критерії вивчення соціальної відповідальності, виокремити її основні елементи. Це надало можливість сформулювати авторську позицію стосовно понять:

– «корпоративна соціальна відповідальності органу місцевого

самоврядування», яку розуміють як сучасний демократичний стиль діяльності представницьких і виконавчих органів самоврядної влади й управління, який безпосередньо й опосередковано (завдяки втіленим принципам, організаційній культурі, засобам взаємодії з громадою тощо) передбачає вимогу щодо наявності у всіх управлінських рішеннях вектору спрямованості на сталий розвиток та добробут членів територіальної громади, бізнесу на відповідній території, персоналу управління та суспільства в цілому;

– «соціальна відповідальність працівника органу місцевого самоврядування», яка виявляється через усвідомлення працівником відповідальності й обов'язку перед суспільством і державою, розуміння та дотримання місії, покладеної на нього, бажання допомагати територіальній громаді і кожному громадянину, якісно виконувати свою роботу та активно сприяти розвитку регіону;

– «соціальна відповідальність територіальної громади або корпоративне громадянство», що виявляється у взаємоповазі та взаємній підтримці кожного громадянина, у моральній поведінці та дотриманні норм соціальної етики з іншими людьми, владою, бізнесом, природою, в активній участі та життєвій позиції громадян щодо відстоювання інтересів регіону, у спонуканні влади та бізнесу до дій, врахуванні не особистих вигод, а проблем регіону.

На наш погляд, найбільш застосовними в муніципальному управлінні можуть стати такі міжнародні нормативні документи у сфері соціальної відповідальності:

1. Настанови Глобальної ініціативи звітності (GRI). Реалізація пропонованих GRI універсальних принципів щодо нефінансової звітності забезпечує надання актуальної та коректної інформації стосовно ключових напрямів діяльності та робить можливим порівняння показників у динаміці та між різними організаціями муніципального управління. Перелік індикаторів для комплексної оцінки соціальної активності компанії має бути адаптований до специфіки діяльності органів місцевого самоврядування.

2. Система стандартів AA1000 надає органу місцевого самоврядування широкі можливості щодо визначення зацікавлених сторін та їх залучення до процесу вдосконалення діяльності. Створює підґрунтя для вивчення процесів муніципального управління в розрізі соціально відповідальної поведінки і ставить за мету зростання ефективності соціальних заходів та постійне вдосконалення якості аудиту та звітності.

3. Міжнародний стандарт ISO 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» надає можливість органу місцевого самоврядування імплементувати всі принципи, зазначені в Глобальному договорі ООН, а також інтегрувати соціально

відповідальну поведінку до існуючих стратегій розвитку громади та територіального розвитку.

4. Міжнародний стандарт КСО-2008 «Соціальна відповідальність. Вимоги» встановлює вимоги щодо діяльності органу місцевого самоврядування у сфері права на труд і охорони праці, соціальних гарантій для персоналу, надання публічних послуг належної якості, охорони довкілля, ресурсозбереження, участі в соціальних заходах та підтримки ініціатив місцевої громади. Для розробки та впровадження стратегії соціальної відповідальності в муніципальному управлінні запропоновано використовувати стандартизовані практики шляхом поступової реалізації шести етапів: дослідження; розроблення стратегії; розроблення системи; переконання; впровадження, адміністрування та аналізування; постійне вдосконалення.

Ураховуючи положення основних міжнародних нормативних документів у сфері соціальної відповідальності, розроблено матрицю принципів соціальної відповідальності в муніципальному управлінні, за допомогою якої сформульовано основні принципи соціальної відповідальності органів місцевого самоврядування: прозоре надання якісних послуг, які відповідають потребам територіальної громади; виконання норм національного законодавства, а також тих міжнародних норм, які є важливими для забезпечення сталого розвитку і добробуту територіальної громади; розбудова всебічної та підзвітної взаємодії з усіма заінтересованими сторонами (стейкхолдерами); активна участь у формуванні громадянського суспільства шляхом реалізації програм партнерства «бізнес – влада – громада», соціальних та благодійних проєктів; створення робочих місць із достойним рівнем оплати праці та соціальних пільг, належним рівнем професійної безпеки, сприяння всебічному розвитку та підвищенню компетентності працівників; реалізація проактивного лідерства у вирішенні екологічних проблем, сприяння поширенню екологічної відповідальності; протидія будь-яким формам корупції.

Механізм імплементації основних положень концепції соціальної відповідальності в муніципальному управлінні має сприяти інституціоналізації соціальної відповідальності в муніципальному управлінні завдяки впровадженню систем управління соціальною відповідальністю в органах місцевого самоврядування, а також шляхом застосування ними соціальної звітності, розвитку соціального партнерства через укладання соціальних контрактів та реалізацію проєктів місцевого розвитку, оцінювання соціальної відповідальності.

Система управління соціальною відповідальністю лише тоді буде ефективною та сприятиме поліпшенню якості послуг, що

надаються органами місцевого самоврядування, якщо принципи соціальної відповідальності будуть органічно поєднані з існуючими системами управління органів місцевого самоврядування та впроваджені в їх повсякденну діяльність: від стратегічного планування та розробки міських цільових програм до формування бюджету та реалізації прийнятих рішень. Упровадження системи корпоративної соціальної відповідальності – це багаторівневий процес удосконалення всіх інструментів управління органів місцевого самоврядування. До системи управління органів місцевого самоврядування мають бути інтегровані вимоги міжнародних стандартів соціальної відповідальності. На підґрунті цього адаптовано модель інтегрованої системи управління, що рекомендована Міжнародною організацією зі стандартизації, для впровадження в органах місцевого самоврядування в Україні шляхом уведення додаткових елементів, які враховують міжнародні та національні гуманістичні цінності, що дає можливість підвищити рівень відповідності систем управління органів місцевого самоврядування міжнародним стандартам корпоративної соціальної відповідальності.

Застосування соціальної звітності в муніципальному управлінні є важливим, адже діяльність органів публічної влади має бути спрямована на збалансоване забезпечення потреб багатьох зацікавлених сторін. Складання соціальної (нефінансової) звітності вирішує питання документування й поширення й зацікавлених сторін інформації про результати реалізації стратегії соціальної відповідальності організації [2]. Тому органам місцевого самоврядування потрібно публікувати соціальні звіти із доказами того, що вони сприяють сталому розвитку території, зокрема в таких аспектах, як: поліпшення діалогу з територіальною громадою; налагодження зв'язку з бізнесом та надання йому прикладу соціальної відповідальності; підвищення ступеня довіри зацікавлених сторін до органів місцевого самоврядування; досягнення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування; поліпшення процесів стратегічного управління розвитком територіальної громади.

Принципи соціальної відповідальності можуть реалізовуватись через соціальне партнерство – взаємодію органів публічної влади, бізнесу та інститутів громадянського суспільства щодо розробки та реалізації узгодженої соціально-економічної політики. Дієвим інструментом встановлення соціального партнерства є укладання соціальних контрактів. Соціальний контракт – договір, що укладається між замовником і виконавцем соціального замовлення, в якому визначаються економічні і правові зобов'язання сторін і регулюються взаємовідносини замовника і виконавця. Соціальний

контракт повинен підсилювати соціальну відповідальність партнерів, однак при цьому дозволяти договірним сторонам (владі, бізнесу та громаді) відстоювати свої цінності, виконувати свої завдання. Проекти місцевого розвитку, спрямовані на реалізацію стратегічних пріоритетів розвитку території та досягнення соціально-економічних вигод територіальної громади, затверджені у складі проектної частини стратегії. Вони здійснюються під егідою органу місцевого самоврядування, мають центри відповідальності у структурних розділах органу місцевого самоврядування, за результатами їх виконання можуть бути отримані як позитивні фінансові потоки, економічні ефекти, так і суто соціальні вигоди.

Для розробки комплексної моделі оцінювання соціальної відповідальності органів місцевого самоврядування доцільно використовувати положення основних міжнародних документів внутрішнього оцінювання: ISO 26000 і IWA 4, а також моделі CAF. Реалізація даних підходів у комплексі дасть можливість оцінити ступінь розвиненості соціальної відповідальності в органах місцевого самоврядування, а також спрямувати їх діяльність на відповідальне, ефективне і прозоре виконання обов'язків.

Інституціоналізація корпоративної соціальної відповідальності в муніципальному управлінні уможлиблюється імплементацією основних принципів корпоративної соціальної відповідальності в діяльність органів місцевого самоврядування шляхом розробки *внутрішнього стандарту соціальної відповідальності*. Стандарт розроблений для застосування в муніципальному управлінні. У ньому визначена сфера застосування, наданий перелік документів, з урахуванням яких він розроблений, уміщені основні терміни та визначення, цілі, принципи і зміст соціальної відповідальності, мінімально необхідний склад індикаторів, що дозволяють оцінити рівень соціальної відповідальності органів місцевого самоврядування. Дотримання основних принципів та положень соціальної відповідальності, викладених у стандарті, має забезпечити прозору, відкриту діяльність та поліпшення взаємодії органів місцевого самоврядування із зацікавленими сторонами.

Упровадження соціальної відповідальності в муніципальному управлінні сприятиме підвищенню результативності місцевого самоврядування, забезпеченню конкурентоспроможності та сталого розвитку території.

Інституціоналізація корпоративної соціальної відповідальності в муніципальному управлінні пов'язана з імплементацією основних принципів та практик корпоративної соціальної відповідальності в діяльність органів місцевого самоврядування шляхом розробки внутрішнього стандарту соціальної відповідальності. Застосування

настанов внутрішнього стандарту соціальної відповідальності в органах місцевого самоврядування дозволить сформувати системне бачення соціальної відповідальності як підґрунтя активізації соціально відповідальної поведінки посадових осіб місцевого самоврядування.

Напрямами подальших досліджень можуть стати розроблення підходів до оновлення цінностей організаційної культури органів місцевого самоврядування та формування моделі знань у сфері соціальної відповідальності, упровадження якої надасть можливість розвинути відповідні професійні компетентності посадових осіб місцевого самоврядування та представників інших зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. **Загорський В.** Розвиток корпоративної соціальної відповідальності як спосіб успішного реформування місцевого самоврядування в Україні / В. Загорський, М. Фурса // Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2013. – № 3. – С. 44 – 47.
2. **Колповська А.** Застосування нефінансової звітності в муніципальному управлінні / Антоніна Колповська // Держ. упр. та місц. самоврядування : зб. наук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2013. – № 4 (19). – С. 261 – 270.

List of references

1. **Zahorskyi V.** Rozvytok korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti yak sposib uspishnoho reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini / V. Zahorskyi, M. Fursa // Mistseve samovriaduvannia ta rehionalnyi rozvytok v Ukraini. – 2013. – № 3. – С. 44 – 47.
2. **Kolpovska A.** Zastosuvannia nefinansovoi zvitnosti v munitsypalnomu upravlinni / Antonina Kolpovska // Derzh. upr. ta mists. samovriaduvannia : zb. nauk. pr. – D. : DRIDU NADU, 2013. – № 4 (19). – S. 261 – 270.

Надійшла до редколегії 24.02.14